

پری شکری فیروزجاه^۱

بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط مسکونی (نمونه موردی: مناطق ۱ و ۸ شهر تبریز)

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۰۱/۱۹

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۱۱/۲۷

چکیده

رشد سریع شهرها و توسعه کالبدی آن موجب بروز بحران‌های مختلف در زندگی شهری نظیر مشکلات محیطی و نزول کیفیت محیط زندگی شده است. پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط‌های سکونتی و شناسایی متغیرهای تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی شهروندان از محیط زندگی در مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز صورت گرفته است. روش تحقیق پیمایشی-تحلیلی بوده که داده‌های مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری و با آزمون‌های تحلیل عاملی، T-test و ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. براساس نتایج به‌دست آمده، میزان رضایتمندی ساکنان مناطق ۱ و ۸ شهر تبریز از کیفیت محیط زندگی در حد ۲/۸۶۲ با میانه ۳ ارزیابی شده است که بیان‌گر میزان رضایتمندی متوسط ساکنین از محیط مسکونی شان می‌باشد. از میان هفت مؤلفه مورد بررسی در ضریب همبستگی پیرسون، پاسخ‌دهندگان از مؤلفه هفتم یعنی ضریب آسایش محیط مسکونی با سطح معناداری ۰/۳۸۵ و با ضریب همبستگی ۰/۰۴۵- اظهار نارضایتی نموده‌اند.

کلید واژه‌ها: تحلیل عاملی، T-test، ضریب همبستگی پیرسون، رضایتمندی، محیط مسکونی.

مقدمه

در جامعه امروز نیاز بشر به هم‌زیستی در سطح بالایی احساس می‌گردد که این هم‌زیستی در قالب شهرها تحقق می‌یابد (شاگری، ۱۳۸۱: ۱۸۲). یکی از ابعاد مهم هم‌زیستی در شهرها ارتقای کیفیت محیط زندگی می‌باشد که در نهایت موجب افزایش رفاه انسانی و رضایتمندی بالا از محیط مسکونی می‌گردد. کیفیت محیط یک مفهوم چند بعدی است که با مفاهیمی هم‌چون کیفیت زندگی، کیفیت مکان، ادراک و رضایت شهروندی و قابلیت زندگی اشتراکاتی دارد؛ به طوری که در بسیاری موارد به عنوان معانی مشابه در نظر گرفته می‌شود (کمپ و همکاران، ۲۰۰۳: ۲۶). بنابراین، کیفیت محیط شهری عبارت است از شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و کالبدی - فضایی محیط شهری که نشان دهنده میزان رضایت یا عدم رضایت شهروندان از محیط شهری می‌باشد (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۴: ۲۷۴). از این‌رو اگر فضاهای عمومی از دیدگاه شهروندان رضایت بخش بودند، آن‌گاه می‌توان ادعا کرد این فضاها توانسته‌اند نقش عمده‌ای در افزایش و بهبود روابط اجتماعی و کاهش محرومیت‌های ناشی از تمایزات طبقاتی و افزایش سطح رضایتمندی از محیط‌های عمومی شهری داشته باشند (گارسیا-رامون و همکاران، ۲۰۰۴: ۳). در پی این امر، لزوم توجه به مفهوم کیفیت و ارتقاء آن در محیط‌های سکونتی در کنار توجه به مسائل کمی بیشتر احساس می‌شود. در ایران نیز به دنبال افزایش شهرنشینی و سرعت بالای تغییرات در بافت‌های شهری به دلایل مختلف، کیفیت محیط در نواحی شهری به شدت تنزل یافته است (خدایی و پورخیری، ۱۳۸۸: ۱۲۹-۱۳۰).

پژوهش حاضر می‌کوشد تا عوامل موثر بر رضایتمندی شهروندان مناطق ۱ و ۸ شهر تبریز را بررسی کند. لذا در این راستا جهت ارزیابی رضایتمندی شهروندان مهم‌ترین ابزار استفاده از روش پیمایشی است تا از این طریق متغیرهای تأثیرگذار شناسایی گردند. از این‌رو هدف تحقیق آن است تا با ارزیابی میزان رضایتمندی ساکنان مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز از محیط مسکونی‌شان بتواند مولفه‌ها و متغیرهای اصلی که می‌توانند بر میزان رضایتمندی تأثیر مثبتی داشته باشند، شناسایی و ارزیابی نماید. هم‌چنین در این پژوهش سعی داریم تا به این سوالات پاسخ دهیم که ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی تا چه اندازه بر میزان رضایتمندی ساکنان تأثیرگذار می‌باشد؟ آیا بین متغیرهای کیفیت محیط مسکونی با میزان رضایتمندی از محیط زندگی رابطه معناداری وجود دارد؟

2- kamp, et al

3- Garcia-Ramon, et al

اهداف تحقیق

- تعیین میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط‌های سکونتی
- شناسایی متغیرهای احتمالی تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی شهروندان از محیط مسکونی
- بررسی تاثیر ویژگی‌های شخصی و خانوار بر میزان رضایتمندی ساکنان از محیط سکونتی

پیشینه تحقیق

یکی از مباحثی که در سال‌های اخیر در ادبیات برنامه‌ریزی شهری وارد شده و فقدان توجه به آن در مداخلات صورت گرفته در بافت‌های ناکارآمد شهری احساس می‌شود، کیفیت محیط و میزان رضایتمندی شهروندان از نواحی سکونتی است (شماعی و پورا احمد، ۱۳۸۴: ۲۷۴). در پژوهشی که در سال ۱۹۶۹ صورت گرفته، رضایتمندی به عنوان یکی از معیارهای کلیدی سنجش میزان کیفیت محیطی مطرح شده است و در چارچوب این اهمیت کیفیت محیط را مشتمل بر یک محیط با کیفیت بالا، که احساس رفاه و رضایتمندی به جمعیتش را به واسطه ویژگی‌هایی که ممکن است فیزیکی، اجتماعی و یا سمبلیک باشند، منتقل می‌کند (لانسینگ و مارنس، ۱۹۶۹: ۱۹۹-۱۹۵)^۴.

در مطالعه‌ای دیگر نتایج به دست آمده نشان دادند که مردم با وضعیت اجتماعی - اقتصادی بالا، مردم سالخورده، و مالکان به ترتیب در مقایسه با مردم وضعیت اجتماعی - اقتصادی پایین، مردم جوان‌تر و مستاجران از ویژگی‌های فیزیکی و محیطی حاکم بر واحدهای همسایگی‌شان بیشتر راضی بوده‌اند (بابا و آستین، ۱۹۸۹: ۷۸۰-۷۶۳)^۵.

آمریگو و آراگونز در سال ۱۹۹۷ تحقیقی بر روی رضایتمندی و ارزیابی سکونتی انجام دادند. آن‌ها سعی کردند تا مدل‌های رفتاری را که با درجه رضایتمندی سکونتی ارتباط معناداری دارند، شناسایی کنند. نتایج این کار نشان داد که به طور کلی ساکنانی که درصدد اصلاح (بهبود) خانه بر نیامده بودند و یا عکس‌العملی درخصوص مهمترین مسائل محل سکونتشان انجام نداده بودند، در مقایسه با بقیه افراد راضی‌تر بودند. همچنین، شرکت در فعالیت‌های واحد همسایگی و ملاقات‌های مکرر با همسایه‌ها با رضایتمندی سکونتی (با درصد بالایی) رابطه داشته است (آمریگو و آراگونز ۱۹۹۷: ۵۷-۴۷)^۶.

4 -Lansing & Marans

5 -Baba & Austin

6-Aragones

در مطالعه‌ای در خصوص چهارصد خانم خانه‌دار اسپانیولی، مشخص گردید که همسایگان و همبستگی محل‌های دو عامل بسیار مهم در رضایت ساکنین از سکونتگاه‌هایشان به شمار می‌رفته است، حتی مهم‌تر از عوامل عینی واحد مسکونی عامل اجتماعی دیگر، مشابه بودن همسایگان است. هنگامی که قبول داشته باشیم همسایگان مشابه ما هستند، رضایت از سکونتگاه بیش‌تر است (گیفورد، ۱۹۹۹: ۲۹-۲۱).^۷

خدایی و پورخیری در پژوهشی به بررسی کیفیت محیط شهری و نقش آن در ارتقاء رضایت شهروندان پرداختند. کیفیت محیط صرفاً مفهومی کمی و تکنیکی نبوده، بلکه با مفاهیم کیفی همچون کیفیت زندگی، تنوع فضای اجتماعی، فعالیت‌های اجتماعی، وابستگی‌های مکانی و هویت شهری نیز در ارتباط است. مؤلفه‌های اثرگذار کیفیت محیط شهری همچون بهداشت محیط، امنیت، تعاملات اجتماعی، تنوع فعالیت‌های فرهنگی، حمایت از اقتصاد محلی، دسترسی‌های مناسب، افزایش کیفیت کالبدی محیط و غیره نقش قابل ملاحظه‌ای در رضایتمندی شهروندان از فضاهاى عمومی شهری ایفا می‌نمایند (خدایی و پورخیری، ۱۳۸۸: ۱۵۱-۱۲۹).

تحقیقی که توسط رفیعیان و همکاران (۱۳۸۸: ۶۸-۵۷) با هدف ارزشیابی رضایتمندی ساکنین محله نواب تهران از مؤلفه‌های مختلف حاکم بر محیط سکونتی‌شان صورت گرفته است نمایانگر میزان اثرات کیفیتی بجا مانده از اجرای پروژه نوسازی شهری است. داده‌های مورد نیاز با استفاده از شاخص‌سازی علمی، جمع‌آوری و تحلیل گردید. نتایج حاصله از مجموع شاخص‌های محاسباتی بیانگر ارزش رضایتمندی متوسط ساکنان نواب از محیط سکونت‌شان است.

پژوهشی توسط حسین‌زاده دلیر و همکاران (۱۳۸۸: ۱۸-۱) با هدف شناسایی سنجه‌های پایداری شهری و میزان رضایتمندی شهروندان از سرزندگی محیط زندگی در شهر تبریز صورت گرفته است. در این تحقیق با استفاده از روش پیمایشی پرسش‌نامه‌هایی در سطح چهار محدوده شهر توزیع و تکمیل گردید. نتایج تحقیق آزمون‌های خی‌دو و نسبت مشاهده شده نشان می‌دهند که میزان رضایتمندی شهروندان از سرزندگی شهری در چهار بافت مورد مطالعه پایین است به گونه‌ای که این میزان در بافت جدید شهری پایین‌تر از بافت قدیمی می‌باشد.

هم‌چنین در مطالعه دیگری عباس‌زادگان و همکاران (۱۳۸۹: ۳۰۸-۲۴۵) به بررسی عوامل تأثیرگذار بر رضایتمندی از سکونت در محلات شهر تهران، پس از احداث ایستگاه مترو پرداخته‌اند. شاخص‌های مورد توجه این بررسی، شامل ویژگی‌های فردی استفاده‌کنندگان مترو و همچنین شاخص‌های مطلوبیت کیفیت اجتماعی، کالبدی و ترافیکی

است. روش مورد استفاده برای تعیین عوامل مؤثر بر میزان رضایتمندی بهره‌گیری از مدل رگرسیونی پیش بینی کننده است که میزان رضایت ساکنین محلات را با شناسایی متغیرهای تأثیرگذار اندازه‌گیری می‌کند. به این منظور برای دستیابی به هدف مقاله، دو ایستگاه مترو دانشگاه صنعتی شریف و ایستگاه مترو دانشگاه علم و صنعت ایران، انتخاب و ۱۶۰ پرسشنامه در میان ساکنین محلات بلافصل آن‌ها توزیع و تکمیل شده است. نتایج تحلیلی مدل حاکی از آن است که شاخص‌های جنسیت و سن از میان ویژگی‌های فردی و شاخص‌های مطلوبیت اجتماعی و کالبدی بر میزان رضایت ساکنین بعد از احداث ایستگاه مترو تأثیر گذارند.

ناصر برک پور و همکاران در مقاله‌ای به بررسی و سنجش رضایتمندی مردم از خدمات شهری و عملکرد شهرداری منطقه ۱۱ تهران پرداختند نتایج حاصل از این تحقیق، نشان می‌داد که بیش‌ترین سطح رضایتمندی نمونه بررسی شده، مربوط به شاخص‌ها و خدماتی مانند دسترسی مناسب به ایستگاه‌های اتوبوس، رفع سد معبر و جلوگیری از مشاغل مزاحم است. کم‌ترین رضایتمندی نیز مربوط به تسهیلات و فضاهای ورزشی و گذران اوقات فراغت و هم‌چنین اطلاع‌رسانی و کسب نظر مردم در مورد فعالیت‌ها و اقدامات شهرداری است. سطح رضایت عمومی از کلیه خدمات شهری نیز در حد متوسط ارزیابی شده است (برک پور و همکاران، ۱۳۸۹).

مواد و روش‌ها

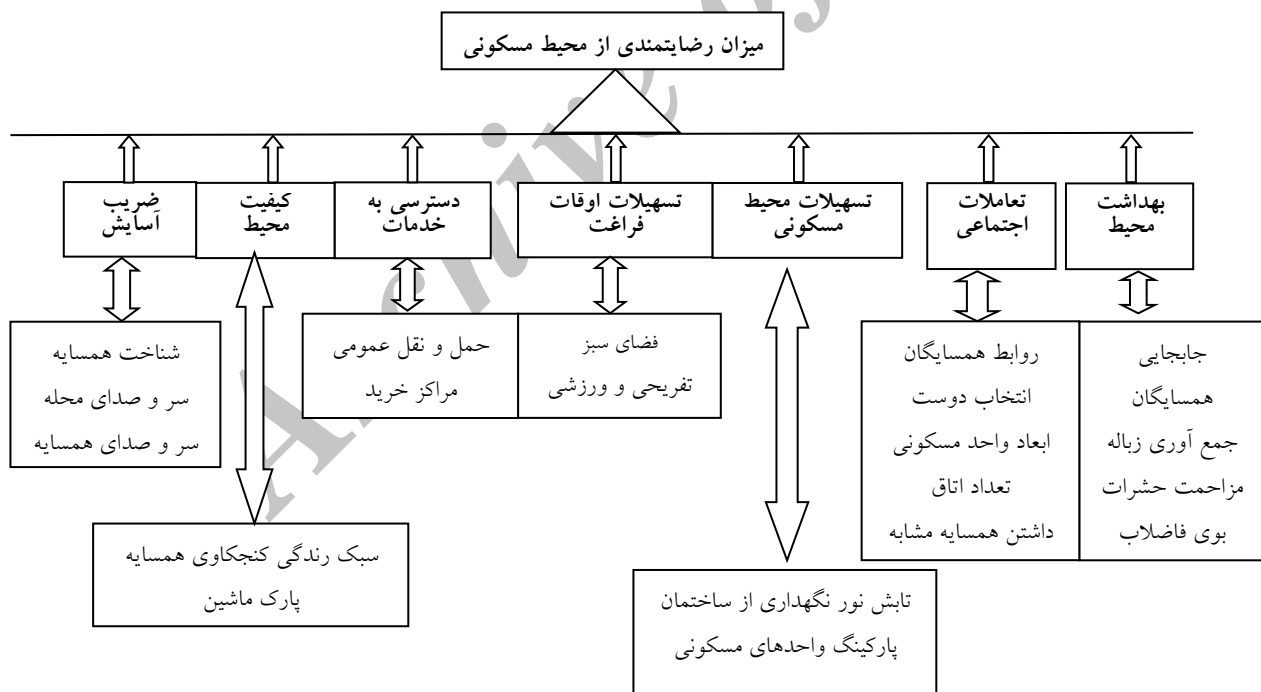
تحقیق حاضر تحلیلی- پیمایشی است که در این پژوهش جهت تحلیل میزان رضایتمندی شهروندان مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز، ابتدا از روش پیمایشی استفاده شده است. بدین منظور ابتدا با توجه به جمعیت مناطق مورد مطالعه (منطقه ۱: ۳۷۸۷۶۸ و منطقه ۸: ۱۰۵۷۰۰ نفر (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵)) حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران برآورد گردیده است (فرمول شماره ۱) که از بین شهروندان مناطق مورد مطالعه به‌طور تصادفی تعداد ۳۲۲ نفر انتخاب شده‌اند. ابزار اندازه‌گیری یک پرسشنامه ۳۱ سوالی بوده که بر روی طیف پنج گزینه‌ای لیکرت نظر پاسخ‌دهندگان را در مورد متغیرهای مختلف تحقیق مورد بررسی قرار داده است. برآورد حجم نمونه مطابق با فرمول ذیل می‌باشد (حافظ نیا، ۱۳۸۰: ۱۱۷).

(۱)

$$n = \frac{\frac{pqt^2}{d^2}}{1 + 1/n \left(\frac{pqt^2}{d^2} - 1 \right)}$$

$$\frac{\frac{(1/96)^2 \times 0/7 \times (0/3)}{0/05^2}}{1 + \frac{1}{389338} \left(\frac{(1/96)^2 \times 0/7 \times (0/3)}{0/05^2} - 1 \right)} = 322$$

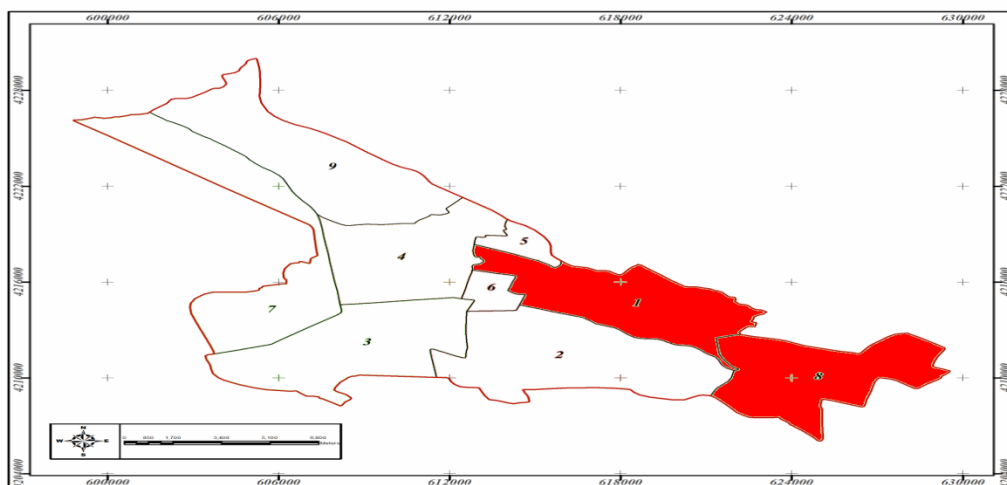
قبل از توزیع و تکمیل پرسشنامه توسط شهروندان، به منظور اطمینان از پایایی سئوالات پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. در این روش مقدار آلفای کرونباخ ۰/۷۶ به دست آمده است از آنجای که این مقدار نزدیک به عدد یک می‌باشد می‌توان گفت که سئوالات پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار است. در ادامه با بهره‌گیری از نرم افزار SPSS و استفاده از تحلیل عاملی مولفه‌های اصلی شناسایی گردیدند (شکل شماره ۱) که بر اساس نتایج تحلیل عاملی هفت مولفه به‌عنوان مولفه اصلی شناسایی گردیدند و سپس با آزمون T-test و ضریب همبستگی پیرسون میزان رضایتمندی شهروندان شهر تبریز از مولفه‌های کیفیت محیط زندگی محاسبه و برآورد گردیده است که در ادامه به شرح هر یک از آن‌ها خواهیم پرداخت.

شکل ۱: مؤلفه‌های میزان رضایتمندی از محیط زندگی در محدوده مورد مطالعه

معرفی محدوده مورد مطالعه

مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز از مناطق نه گانه طرح جامع شهر تبریز می‌باشند (شکل ۲). جمعیت این مناطق بر پایه سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، بالغ بر ۳۸۹۳۳۸ نفر برآورد شده است. نتایج حاصل از آمار توصیفی تحقیق نشان می‌دهد که از تعداد ۳۲۲ نفر پاسخ‌دهنده ۱۲۹ نفر معادل ۴۰/۱ درصد زنان و ۱۹۳ نفر معادل ۵۹/۹ درصد از جمعیت را مردان تشکیل می‌دهند. بررسی میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که بیش‌ترین تعداد پاسخگویان، یعنی ۴۱/۶ درصد دیپلم می‌باشند. و بقیه بالای دیپلم هستند. بررسی وضعیت شغلی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که ۱۹/۹ درصد پاسخگویان کارمند، ۴۲/۲ درصد دارای شغل آزاد، ۱۲/۴ درصد بیکار، ۱۱/۸ درصد خانه‌دار و ۱۳/۸ درصد پاسخگویان دانشجو بوده‌اند از نظر سطح درآمدی ۲۹/۵ درصد از پاسخگویان دارای درآمد زیر ۴۰۰ هزار تومان، ۲۵/۸ درصد ۴۰۰-۶۰۰ هزار تومان، ۲۳/۹ درصد ۶۰۰-۸۰۰ هزار تومان، ۶/۸ درصد ۸۰۰-۱۲۰۰ هزار تومان و ۴ درصد دارای درآمدی بالای ۱۲۰۰ هزار تومان هستند.

شکل ۲: موقعیت محدوده‌های مورد مطالعه بر روی نقشه شهر تبریز

منبع: نقشه طرح جامع شهر تبریز

بحث و یافته‌های تحقیق

بررسی میزان رضایتمندی از محیط مسکونی با استفاده از مؤلفه‌های اصلی

به‌منظور شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط مسکونی در شهر تبریز از تحلیل عاملی استفاده شده است. پس از گردآوری پرسشنامه‌های توزیع شده در سطح مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر

تبریز متغیرهای تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی شهروندان شناسایی شدند. نتیجه تحلیل عاملی شامل چهار خروجی می‌باشد. خروجی اول به ترتیب مقدار شاخص KMO، مقدار آزمون بارلت، درجه آزادی و سطح معناداری (Sig) را نشان می‌دهد. از آنجایی که مقدار KMO برابر ۰/۶۸۱ است تعداد نمونه برای تحلیل عاملی کافی می‌باشد. هم‌چنین مقدار Sig آزمون بارلت کوچکتر از ۵ درصد است که نشان می‌دهد تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار، مدل عاملی مناسب است و فرض شناخته شده بودن ماتریس همبستگی رد می‌شود.

خروجی دوم به ترتیب اشتراک اولیه و اشتراک استخراجی را نشان می‌دهد. به دلیل این‌که ستون اشتراک اولیه، اشتراک‌ها را قبل از استخراج عامل‌ها بیان می‌کند، تمامی اشتراک‌های اولیه برابر ۱ می‌باشد. اشتراک استخراجی هر چه از ۰/۵ بزرگ‌تر باشد عامل استخراج شده، متغیرها را بهتر نشان می‌دهند (مومنی، ۱۳۸۶). با توجه به این‌که تمامی متغیرها به جزء متغیرهای عدم امنیت و منظره بیرون، دارای اشتراک استخراجی بیشتر از ۰/۵ می‌باشند وارد مرحله بعد می‌شویم.

در خروجی سوم (جدول شماره ۱) مقدار هر مؤلفه، درصد پراکندگی و درصد پراکندگی تجمعی مشخص شده است، نشان می‌دهد که چند مؤلفه در تحلیل باقی مانده است و مؤلفه‌هایی که دارای مقدار کمتر از ۱ هستند از تحلیل خارج می‌شوند. از این رو ۷ مؤلفه دارای مقادیر بزرگتر از ۱ می‌باشند در تحلیل باقی می‌مانند. این هفت مؤلفه تقریباً ۵۵/۴ درصد از تغییرپذیری (واریانس) متغیرها را توضیح می‌دهند.

جدول ۱- درصد پراکندگی مؤلفه‌ها با چرخش واریماکس

مؤلفه	مقدار هر مؤلفه	درصد پراکندگی	درصد پراکندگی تجمعی
۱	۲/۶۷۹	۱۱/۶۴۷	۱۱/۶۴۷
۲	۲/۰۳۶	۸/۸۵۱	۲۰/۴۹۸
۳	۱/۷۹۳	۷/۷۹۴	۲۸/۲۹۲
۴	۱/۷۳۵	۷/۵۴۲	۳۵/۸۳۴
۵	۱/۶۵۹	۷/۲۱۷	۴۳/۰۴۸
۶	۱/۵۵۲	۶/۷۴۹	۴۹/۷۹۷
۷	۱/۲۸۴	۵/۵۸۱	۵۵/۳۷۸

خروجی چهارم (جدول شماره ۲) ماتریس چرخش یافته‌ی متغیرها را نشان می‌دهد که شامل بارهای عاملی هر یک از متغیرها در مؤلفه‌های باقی مانده پس از چرخش می‌باشد. لازم به ذکر است که هر چقدر مقدار قدرمطلق این ضرایب بیشتر باشد، عامل مربوطه نقش بیشتری در کل تغییرات (واریانس) متغیر مورد نظر دارد. با توجه به انجام تحلیل عاملی بر روی ۲۳ متغیر میزان رضایتمندی شهروندان از محیط مسکونی، ۷ مؤلفه به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی شناسایی شده‌اند که هر یک از مؤلفه‌ها همراه با متغیرهای مشاهده شده‌ی آن‌ها در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲- مؤلفه‌های تأثیرگذار بر میزان رضایتمندی شهروندان از محیط مسکونی

مؤلفه‌ها	مؤلفه‌های مشاهده شده	متغیرهای مشاهده شده
مؤلفه اول	بهداشت محیط مسکونی	جابجایی همسایگان، جمع آوری زباله، مزاحمت حشرات، بوی فاضلاب
مؤلفه دوم	تعاملات اجتماعی	روابط بین همسایگان، انتخاب دوست، ابعاد واحد مسکونی، تعداد اتاق و داشتن همسایه مشابه
مؤلفه سوم	تسهیلات واحد مسکونی	تابش نور، نگهداری ساختمان و پارکینگ واحدهای مسکونی
مؤلفه چهارم	تسهیلات اوقات فراغت	وضعیت فضای سبز و مراکز تفریحی و ورزشی
مؤلفه پنجم	دسترسی به خدمات عمومی	دسترسی به حمل و نقل عمومی و دسترسی به مراکز خرید
مؤلفه ششم	کیفیت محیط مسکونی	سبک زندگی آپارتمان نشینی، کنجکاوی همسایگان، پارک ماشین در محله
مؤلفه هفتم	ضریب آسایش محیط مسکونی	شناخت همسایگان، سرو صدای محله، سر و صدای همسایگان

۴-۳- نتایج آزمون t از رضایتمندی شهروندان شهر تبریز

جهت به‌دست آوردن میزان رضایتمندی شهروندان مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز از محیط مسکونی، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. میانگین رضایتمندی از واحدهای سکونتی عدد ۲,۶۸۹۴ به‌دست آمد. از آنجایی که در پرسشنامه از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده گردید و رتبه‌های یک تا پنج به پاسخ‌ها داده شد عدد ۳ به‌عنوان میانگین پاسخ‌ها به‌دست آمد سپس میانگین به‌دست آمده با عدد ۳ مقایسه گردید. با توجه به جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود که بین میانگین امتیاز رضایتمندی از محیط مسکونی و عدد ۳ اختلاف معناداری وجود ندارد. یعنی ساکنان مناطق مورد مطالعه از کیفیت محیط مسکونی‌شان به‌طور نسبی رضایت دارند.

جدول ۳- رضایتمندی شهروندان از محیط مسکونی بر اساس آزمون t

متغیر	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
رضایتمندی از محیط مسکونی	۳۲۲	۲/۶۸۹۴	۱/۹۴۷۰۸	۰/۱۰۸۵۱

جدول ۴- رضایتمندی عمومی از کیفیت محیط مسکونی در مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز

Test Value = 3			متغیر
Sig. (2-tailed)	df	T	رضایتمندی از محیط مسکونی
۰/۰۰۴	۳۲۱	-۲/۸۶۲	

جدول ۵- بررسی وضعیت مؤلفه‌های سازنده میزان رضایتمندی از محیط مسکونی

Test Value = .3						مؤلفه‌ها
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig.	Df	T	
Upper	Lower					
۳/۰۱۰۵	۲/۸۵۲۵	۲/۹۳۱۵۲	۰/۰۰۰	۳۲۱	۷۳/۰۱۸	مؤلفه اول
۲/۵۸۴۴	۲/۴۴۶۳	۲/۵۱۵۳۷	۰/۰۰۰	۳۲۱	۷۱/۶۸۵	مؤلفه دوم
۲/۷۱۵۹	۲/۵۵۵۳	۲/۶۳۵۶۲	۰/۰۰۰	۳۲۰	۶۴/۵۷۵	مؤلفه سوم
۲/۸۸۸۸	۲/۶۷۶۹	۲/۷۸۲۸۲	۰/۰۰۰	۳۲۱	۵۱/۶۷۲	مؤلفه چهارم
۲/۸۷۷۱	۲/۶۹۹۹	۲/۷۸۸۵۱	۰/۰۰۰	۳۲۱	۶۱/۹۰۵	مؤلفه پنجم
۲/۸۷۴۶	۲/۶۳۷۲	۲/۷۵۵۹۰	۰/۰۰۰	۳۲۱	۴۵/۶۶۳	مؤلفه ششم
۲/۹۱۹۴	۲/۷۶۳۲	۲/۸۴۱۳۰	۰/۰۰۰	۳۲۱	۷۱/۵۸۹	مؤلفه هفتم

بنابراین با توجه به نتایج جداول شماره ۵ ملاحظه می‌شود که میانگین رضایتمندی از محیط مسکونی نزدیک به عدد ۳ است و سطح معناداری (sig.) ۰/۰۰۴ که $p > ۰/۰۵$ است پس می‌توان چنین استنباط نمود که میزان رضایتمندی از محیط زندگی در محدوده مورد مطالعه در حد متوسط می‌باشد.

بررسی ضریب همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌های اصلی با میزان رضایتمندی

به‌منظور به‌دست آوردن رابطه معنادار بین میزان رضایتمندی از کیفیت محیط مسکونی با مؤلفه‌ها و متغیرهای تحقیق مقدار ضریب همبستگی پیرسون را برای هر یک از مؤلفه‌ها به‌دست آورده‌ایم که نتایج حاصله به شرح زیر می‌باشد:

۱- بررسی ارتباط بین مؤلفه اول با میزان رضایتمندی

بین میزان رضایتمندی از محیط زندگی با مولفه اول یعنی متغیرهای میزان رضایتمندی از جابجایی همسایه، جمع آوری زباله، مزاحمت حشرات و بوی فاضلاب رابطه معناداری در سطح $\text{Sig.}=0/000$ و با ضریب همبستگی $0/301$ - به دست آمده که بیانگر این مطلب است که با بهبود وضعیت متغیرهای فوق، به مرور زمان میزان رضایتمندی از محیط زندگی افزایش می‌یابد.

۲- بررسی ارتباط بین مؤلفه دوم با میزان رضایتمندی

سطح همبستگی حاصل شده بین میزان رضایتمندی از محیط زندگی با میزان رضایتمندی از روابط همسایگان، دوستی با همسایگان، ابعاد واحد مسکونی، تعداد اتاق و داشتن همسایگان مشابه رابطه معناداری در سطح $0/000$ و با ضریب همبستگی $0/391$ را نشان می‌دهد. که بیانگر این مهم است که هرچه تعاملات اجتماعی مناسب‌تر باشد میزان رضایتمندی افزایش می‌یابد، بنابراین بین دو متغیر رابطه معناداری وجود دارد.

۳- بررسی ارتباط بین مؤلفه سوم با میزان رضایتمندی

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان رضایتمندی از محیط مسکونی با میزان رضایتمندی از متغیرهای نورتایی، نگهداری از ساختمان و پارکینگ رابطه معناداری وجود دارد یعنی بین این متغیرها ضریب همبستگی $0/267$ در سطح $\text{Sig.}=0/003$ رابطه معنادار برقرار است. پس هر چه میزان رضایتمندی شهروندان از متغیرهای فوق بالاتر می‌رود میزان رضایتمندی از کیفیت محیط مسکونی افزایش می‌یابد.

۴- بررسی ارتباط بین مؤلفه چهارم با میزان رضایتمندی

در ارتباط با رابطه بین میزان رضایتمندی از محیط زندگی با میزان رضایتمندی از امکانات خدماتی محله، فضای سبز و امکانات ورزشی و تفریحی ضریب همبستگی $0/765$ در سطح $\text{Sig.}=0/000$ به دست آمده است. بنابراین رابطه دو متغیر را می‌توان این گونه بیان نمود که هر چه میزان خدمات رفاهی در سطح مناطق مورد مطالعه افزایش یابد میزان رضایتمندی از محیط زندگی بالاتر می‌رود. بنابراین بین دو متغیر رابطه معنادار قوی وجود دارد.

۵- بررسی ارتباط بین مؤلفه پنجم با میزان رضایتمندی

تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد که بین میزان رضایتمندی از محیط زندگی با میزان رضایتمندی از دسترسی به حمل و نقل عمومی و مراکز خرید در سطح $\text{Sig.}=0/001$ و با ضریب همبستگی $0/289$ رابطه معنی داری وجود

دارد. بنابراین افزایش دسترسی به حمل و نقل عمومی و مراکز خرید میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی بالا می‌رود.

۶- بررسی ارتباط بین مؤلفه ششم با میزان رضایتمندی

سطح همبستگی به دست آمده بین میزان رضایتمندی از محیط زندگی با میزان رضایتمندی از سبک زندگی آپارتمان نشینی، کنجکاوای همسایگان و پارک ماشین در سطح مناطق مورد مطالعه رابطه معنادار در سطح $\text{Sig.} = 0/005$ و با ضریب همبستگی $0/257$ را نشان می‌دهد، که بیانگر این مطلب است که هرچه رابطه بین همسایگان سنجیده‌تر و مناسب‌تر باشد، میزان رضایتمندی از محیط زندگی بیشتر می‌شود.

۷- بررسی رابطه میان مالکیت و میزان رضایتمندی از محیط زندگی

بررسی ضریب همبستگی بین میزان رضایتمندی از محیط زندگی با سطح مالکیت در مناطق مورد مطالعه نشان می‌دهد که بین دو متغیر با ضریب همبستگی $-0/429$ در سطح $\text{Sig.} = 0/000$ رابطه معناداری وجود دارد. پس با افزایش مالکیت میزان رضایتمندی از محیط مسکونی کاهش می‌یابد.

۸- بررسی رابطه میان درآمد و میزان رضایتمندی از محیط زندگی

نتایج یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین میزان رضایتمندی از محیط مسکونی با میزان درآمد در سطح $\text{Sig.} = 0/018$ با ضریب همبستگی $0/331$ رابطه معناداری وجود دارد. یعنی با افزایش درآمد میزان رضایتمندی از محیط مسکونی بیشتر می‌شد.

در این میان، بین مؤلفه هفتم یا ضریب همبستگی و دیگر متغیرهای وضعیت اجتماعی- اقتصادی رابطه معنادار وجود ندارد (جدول شماره ۶).

جدول ۶- نتایج و داده‌های استنباطی پژوهش

ردیف	متغیرها	ضریب همبستگی پیرسون	Sig.
۱	مؤلفه اول	$-0/301$	$0/000$
۲	مؤلفه دوم	$0/391$	$0/000$
۳	مؤلفه سوم	$0/267$	$0/003$
۴	مؤلفه چهارم	$0/765$	$0/000$
۵	مؤلفه پنجم	$0/289$	$0/001$

۰/۰۰۵	۰/۲۵۷	مؤلفه ششم	۶
۰/۳۸۵	-۰/۰۴۹	مؤلفه هفتم	۷
۰/۰۱۸	۰/۳۳۱	رابطه بین درآمد و رضایت	۸
۰/۰۰۰	-۰/۴۲۹	رابطه بین مالکیت و رضایت	۹

نتیجه گیری

به دنبال توسعه شهرنشینی مشکلات آن نیز به تدریج شناخته و از اواسط دهه ۱۹۶۰، بحران‌های شهری گسترده‌تر شد و در پی بروز و گسترش بحران در جنبه‌های مختلف زندگی شهری اعم از زیست محیطی، اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و غیره نوعی آگاهی عمومی نسبت به مشکلات محیطی و نزول کیفیت محیط شهرها در مقیاس شهر و محلات مسکونی به وجود آمد (اورنگ، ۱۳۸۶: ۱۰). این پژوهش با هدف سنجش میزان رضایتمندی ساکنین مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز از واحدهای سکونتی‌شان انجام شده است. با توجه به این‌که شهر تبریز به‌عنوان یکی از کلان‌شهرهای کشور و بزرگ‌ترین کلان‌شهر شمال‌غرب کشور می‌باشد در چند دهه اخیر از رشد و توسعه فیزیکی گسترده‌ای برخوردار بوده است. در نتیجه می‌توان انتظار داشت که با توسعه رو به رشد از میزان کیفیت محیط زندگی کاسته شود از این‌رو در این پژوهش میزان رضایتمندی شهروندان از نظر کیفیت محیط مسکونی مورد سنجش قرار گرفته است. روش جمع‌آوری اطلاعات تحقیق بر مبنای کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی (پرسشنامه‌ای)، و نوع تحقیق کاربردی-تحلیلی و روش مطالعه اسنادی-تحلیلی و پیمایشی می‌باشد. در این راستا پس از برآورد حجم نمونه‌ها، تعداد ۳۲۲ پرسشنامه در مناطق ۱ و ۸ طرح جامع شهر تبریز توزیع و تکمیل گردیده است. سپس برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم افزار SPSS استفاده شده است. از این‌رو جهت تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده پژوهش، از روش‌های آماری تحلیل عاملی، T-test و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. پس از مطالعه علمی و پیمایشی در زمینه‌های مورد مطالعه در مناطق ۱ و ۸ شهر تبریز نتایج زیر به‌دست آمده است:

- ارزیابی شهروندان از نظر وضعیت درآمدی نشان می‌دهد که ۴۹/۷ درصد شهروندان منطقه (تقریباً نیمی از ساکنان محدوده مورد مطالعه) دارای درآمد بین ۸۰۰-۴۰۰ هزار تومان می‌باشند. یعنی نیمی از ساکنان از اقشار متوسط شهر می‌باشند که در این محدوده سکونت دارند.

- مطالعات به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسونی نشان می‌دهد که بین شش مؤلفه اول حاصل شده از نتایج تحلیل عاملی با ضریب همبستگی پیرسونی رابطه معناداری وجود دارد. یعنی شهروندان با افزایش سطح بهداشت در محیط مسکونی، بهبود تعاملات اجتماعی، تسهیلات واحدهای مسکونی، تسهیلات اوقات فراغت، دسترسی به خدمات عمومی و کیفیت محیط مسکونی رضایت بالایی دارند. هم‌چنین نتایج ضریب همبستگی نشان می‌دهد که در بین متغیرهای شخصی و خانوار، تنها متغیرهای درآمد و مالکیت با میزان رضایتمندی از محیط مسکونی رابطه معناداری وجود دارد و سایر متغیرها با ضریب همبستگی رابطه معنادار ندارند یعنی متغیرهای جنسیت، تحصیلی و شغلی در درک میزان رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از محیط مسکونی شان تأثیرگذار نبوده است.

- با توجه به یافته‌های به دست آمده از آزمون T-test می‌توان چنین نتیجه گرفت که با توجه به این که میزان رضایتمندی در طیفی از رضایتمندی خیلی زیاد با امتیاز ۱، زیاد با امتیاز ۲، متوسط با امتیاز ۳، کم با امتیاز ۴ و خیلی کم با امتیاز ۵ تعریف گردیدند، میانگین رضایتمندی ساکنان محدوده مورد مطالعه از محیط مسکونی شان عدد ۲/۶۸ به دست آمده است که نشان دهنده میزان رضایتمندی متوسط به پایین ساکنین از کیفیت محیط مسکونی شان می‌باشد. در این راستا میانگین به دست آمده از میزان رضایتمندی ساکنان از مؤلفه‌های به دست آمده از تحلیل عاملی نشان می‌دهد که رضایتمندی از هفت مؤلفه حاصل شده متوسط به پایین می‌باشد که کم‌ترین رضایتمندی از مؤلفه دوم یعنی تعاملات اجتماعی ابراز شده است.

- با توجه به مطالب فوق به نظر می‌رسد میزان رضایتمندی از وضعیت آسایش ساکنان در محیط مسکونی مورد مطالعه پایین می‌باشد. یعنی رابطه معناداری بین میزان رضایتمندی از محیط مسکونی با متغیرهای میزان شناخت همسایه، سرو صدای ناشی از عوامل مختلف که در طی روز در محله ایجاد می‌شود و سر و صدای همسایگان در محیط‌های مسکونی وجود ندارد. این مسأله بیشتر ناشی از ورود سبک جدید زندگی در شهرها به خصوص شهرهای بزرگ کشورمان می‌باشد. خانواده‌های شهری با گذار از یک نوع زندگی سنتی با خانه‌های تک خانواری وارد مرحله جدیدی از زندگی رسیدند که تطابق با آن مستلزم گذشت زمان و فرهنگ‌سازی در سطح جامعه برای پذیرش و رعایت حقوق همسایگان می‌باشد.

منابع

- اورنگ، ملاحظ (۱۳۸۶)، «سنجش کیفیت محیط در بازسازی‌های پس از سانحه»، مطالعه موردی: فضاهای عمومی شهر بم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- برک‌پور، ناصر؛ گوهری‌پور، حامد؛ کریمی، مهدی (۱۳۸۹)، «بررسی و سنجش رضایتمندی مردم از خدمات شهری و عملکرد شهرداری منطقه ۱۱ (مطالعه موردی محله منیریه)»، همایش استانداردهای زندگی شهری در منطقه ۱۱، تهران، www.icas.ir.
- خدایی، زهرا؛ پورخیری، علی (۱۳۸۸)، «کیفیت محیط شهری و نقش آن در ارتقاء رضایت شهروندان، مدیریت و برنامه‌ریزی شهری ۳»، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، *پژوهشنامه*، شماره ۳۶، صص ۱۵۱-۱۲۹.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۰)، «مقدمه‌ای بر روش تحقیق علوم انسانی»، تهران، انتشارات سمت.
- حسین‌زاده دلیر، کریم؛ قربانی، رسول؛ شکری فیروزجاه، پری (۱۳۸۸)، «تحلیل و ارزیابی کیفی سنج‌های پایداری شهری در شهر تبریز»، *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، شماره ۲، صص ۱۸-۱.
- رفیعیان، مجتبی؛ عسگری، علی؛ عسگرزاده، زهرا (۱۳۸۸)، «رضایتمندی شهروندان از محیط‌های سکونتی شهری»، *مجله علوم محیطی*، شماره اول، صص ۶۸-۵۷.
- شاکری، فردین (۱۳۸۱)، «روش ایجاد رابطان افتخاری شهرداری با استفاده از رابطان بهداشتی در سندج مدیریت شهری پایدار»، بررسی تجارب مشارکتی شهرداری‌ها و شوراهای ایران، تهران، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری وزارت کشور.
- شماعی، علی؛ پوراحمد، احمد (۱۳۸۴)، «بهسازی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا»، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- عباس‌زادگان، مصطفی؛ رضازاده، راضی؛ محمدی، مریم؛ علی‌پور، سجاد (۱۳۸۹)، «سنجش عوامل تأثیرگذار بر میزان رضایت از سکونت در محلات بلافصل ایستگاه‌های مترو تهران»، *پژوهشنامه حمل و نقل*، شماره ۳، تهران، صص ۳۰۸-۲۴۵.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، «گزیده اطلاعات جمعیتی سال ۱۳۸۵ کل کشور»، www.sci.org.ir.
- مومنی، منصور؛ قیومی، علی (۱۳۸۶)، «تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS»، تهران، انتشارات کتاب‌نو.

- Amerigo, M., Aragones, J. I., (1997), "A Theoretical and Methodological Approach to the Study of Residential Satisfaction", *Journal of Psychology* , 17, 47-57.
- 13- Baba, Y., Austin, D. M., (1989), "Neighborhood Environmental Satisfaction, Victimization, and Social Porticipation as Determinants of Perceived Neighborhood Safety". *Environment and Behavior* , 21 (6): 763-780.
- 14- Garcia, R., Maria, D., Ortiz, A; Parts, M., (2004), "Urban Planning, Gender and The use of Public Space in a Peripheral Neighborhood of Barcelona". *Cities*, 21(3): 324-338.
- 15- Gifford, R. (1999), "*Perception and Recognition Environmental*". Translated Dehbashy. *Architectural and Cultural Journal*, 2-3(1):21-29.
- 15- Kamp, I.V., Leidelmeijer, K., Marsman, G., Hollander, A.D., (2003), "Urban Environmental Quality and Human Well-being towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; A Literature Study". *Landscape and Urban Planning*, 65: 1-12.
- 17- Lansing, J. B., Marans, R.W., (1969), "Evaluation of Neighborhood Quality". *AIP Journal*, 11: 195-199.

Archive of SID